

Sólrún Jacobæus, leiðari á Barnaheiminum:

Skulu vit verja børnini ella foreldrini

– Eg havi mangan undrast yvir, at myndugleikarnir ikki hava traðkað til nógv fyrr, tá ið eitt barn kemur á Barnaheimið. Hugsað verður ofta meiri um tørvin hjá foreldrunum heldur enn børnunum. Vit duga so væl at tosa um viðurskiptini í Føroyum uttan at gera nakað beinleiðis við tey. Vanligi hugburðurin er, at fólk ikki vilja blanda seg. Veruleikin er, at ábyrgdin liggur hjá okkum øllum at gera vart við viðurskipti, sum ikki eru í lagi, sigur Sólrún Jacobæus

TURID KJØLBRO

Sendingin „Hvør eigur lítla drongin“, sum Sjólvvarp Føroya sendi týskvöldið hevur elvt til mikla ósng og stórt kjak í Danmark. Sendingin fylgdi einum ungum foreldrapari fyrstu tíðina barn teirra var komið til verðina og staðfesti, at tey als ikki vóru eignað at taka við ábyrgd sum foreldur.

Í Føroyum hava vit lyndi til at hugsa, at slíkt fer ikki fram, at øll børn hava tað gott og hava tey tað ikki gott, verður eithvørt gjørt. Veruleikin er ikki so einfaldur – lítli jørn við teim óegnaðu foreldrunum er eisini at finna í Føroyum. Munurin er kanska bara, at myndugleikarnir traðka nógv seinni til enn vit søu í sendingini.

Einasta barnaheimið í Føroyum kann taka ímóti 15 børnum umframt 5 børnum aktutt. Eisini eru møguleikar fyri at hava tvær familjur búgvandi í senn. Danska sendingin í SvF týskvöldið leyp als ikki hvøkk á Sólrún Jacobæus, leiðara á Barnaheiminum í Havn. Hon heldur, at samfelagið eigur traðka tíðliga til og taka børn frá foreldrum, sum ikki vísa seg at maktta uppgávuna, heldur enn at foreldrini fáa fleiri møguleikar at prógva tað óvugta.

– Longu tá ið mamman er við barn ber til at meta, hvussu hon er før fyri at maktta uppgávuna. Í Norð-noregi verða eygleiðingar gjørdar á føðideildum, har hugt verður at sambandinum millum móðir og barn, og tí ber til at gripa inn tíðliga. Hjár sumnum foreldrum skal lítið gerast, ein samrøða ella eitt sindur av frálæru, og so klára foreldrini seg, sigur Sólrún Jacobæus.

– Tað eru kanningar, sum vísa, at hevur mamman eynasamband við barnið, verður harðskapur ikki framdur ímóti tí. Men tað ber eisini til at goyma seg eina tíð og bílla øðrum inn, at tey maktta uppgávuna sum foreldur. Í sendingini søu vit, at foreldrini ikki feldu, at ábyrgdin var teirra.

Í hvørji støðu eru børn hjá misnýtarum, rúsdrekka-misnýtarum, og hjá fólki, sum sosialt eru illa fyrri í føroyska samfelagnum?

– Børn hjá foreldrum, sum drekka, og børn, sum á annan hátt eru úti fyri um-sorgansrætt, eru ógvuliga illa fyrri. Vit duga so væl at tosa um viðurskiptini í Føroyum uttan at gera nakað beinleiðis við tey. Vanligi hugburðurin er, at fólk ikki vilja blanda seg. Veruleikin er, at ábyrgdin liggur hjá okkum øllum at gera vart við viðurskipti, sum ikki eru í lagi.

Fjala yvir trupulleikar

– Fólk duga til dømis væl at fjala yvir rúsdrekka-trupulleikar, áðrenn teir verða sjónskir í samfelagnum. Men eitt barn sum tekur upp í drukkjuskapi torir ikki at taka vinir heim, tí tað veit ikki, hvussu stóðan er heima. Tí verða tey avmarkað í teirra sosiala lívi. Tað at samfelagið er so lítið ger, at fólk føla, at tey ikki skulu blanda seg, tí tað at uppala børn eru ógvuliga privat. Men tað ber til at siga barnaverndini frá uttan at uppgæva navn. Tað er eisini uppgávan hjá dagstovnum, skúlum og øðrum at boða frá, men spurningurin er, hvussu hesi ymisku, ið hava samband við barnið, eru skúláð til at fáa eyga á viðurskipti, ið ikki eru sum tey eiga. Sum heild eru fólk ov bangin at taka støðu í slíkum viðurskiptum.

Hvussu er eftirlitið við fólki, sum man av ávisum orðskum hevur illgruna um ikki maktta uppgávuna sum foreldur?

– Eftir barnaforsorgarlógini er tað barnaverndin, sum hevur eftirlit við børnum og kann til dømis seta stuðul í heimidi ella eftirlitsverju ella hjálp á annan hátt, men í fleiri førum er einki eftirlit sum so, sjálvt um man veit um dømi, har eithvørt átti at verðið gjørt. Eingi tilboð eru um hjálp uttan kanska tað, at heilsusysturin vitjar oftari enn vanligt. Tað er avgjört tørvur á familjusstovnum í Føroyum til foreldur, ið hava trupulleikar. Barnaheimið tekur foreldur

Sólrún Jacobæus

inn, um barnaverndin vil tað, og tað vindur meiri uppá seg, at fólk brúka tað. Her verða tey eygleidd og fáa vegleiðing. Tað er ein nógv betri loysn, enn at alt møguligt verður roynt. Royndirnar eru góðar, men úrslitini eru misjón.

Hvussu nógvur møguleikar skulu foreldur hava, áðrenn samfelagið gripur inn?

– Tá er spurningurin, um tað er barnið man skal verja ella um tað er foreldrini. Min greiða støða er, at vit eiga at verja barnið. Vit eiga eisini at siga við okkum sjálv, at vit skulu kunna hyggja í eyguni á hesum barni, tá ið tað verður vaksandi og vita, at vit tóku eina rætta avgerð.

Prógv á borðið

– Lógávan á oknum sigur greitt, at prógv skulu vera um grova misrætt, áðrenn myndugleikarnir kunnu taka børn frá foreldrum við tvang. Við øðrum orðum skal so ógíluga nógv til, áðrenn myndugleikarnir taka eitt barn frá foreldrunum, hóast tað eru skikkað fólk, sum duga at meta, at eitt barn eigur at verða tikið frá foreldrunum. Men lógávan verjur foreldrini.

– Lítli drongurin í sendingini „Hvør eigur lítla drongin“ hevur helst fingið varandi skaða av vantandi sambandi við foreldrini longu nú. Sjálvandi ber til at rétta nógvur skeivleikar og venda eini óhepnari gongd, men fyrsta tíðin í lívinum hevur ógvuliga stóran týdning fyri eitt barn. – Tú lærir teg at vera foreldur við at gera eftir tí sum tíni foreldur gjørdur, tá ið tú vart lítli. Vit endurtaka okk-

ara egna barndóm við at geva okkara børnum tað sama. Tað liggur so djúpt í okkum, at vit kunnu koma at gera ymiskt, sum vit hava lovað aldri fór at henda. Tá ið talan er um foreldur við serliga stórum trupulleikum vísir tað seg, at trupulleikarnir ganga í arv, sigur Sólrún Jacobæus.

– Men børn eru eisini ymisk. Summi børn søkja tað upp ádræðni, sum tey ikki hava fingið í uppvækstrinum. Børn ogna sær nakrar yvirlivissmekanismsur, sum ger at tey klára seg.

Seinnu árin er vorðið alt meiri vanligt, at sosialir myndugleikar arbeida við familjuni sum eini heild heldur enn at taka barnið burtur úr.

– Vit royndu at arbeida við trupulleikum í familjuni, tí at taka eitt barn úr familjuni á barnaheim broytir einki uppá foreldrini. Tað er altíð sannlíkt, at barnið kemur aftur til familjuna, sum einki petti er broytt. Tí eru vit farin í gongd við at taka foreldur inn. Tað er altíð best, tá ið mamman sjálv sær, at hon ikki maktar uppgávuna sum foreldur heldur enn at brúka tvingsil antin tað er sjálvboðið ella ikki.

Børn, sum koma á Barnaheimið fara antin út til familjuna aftur ella í familjulegu. Nokur stóga á Barnaheiminum í longri tíðarskeið.

– At taka eitt barn í plejgu er døgnaarbeiði. Fólk hava eina heldur veruleikafjara mynd av, hvat tað er at taka eitt forsomt barn til sín. Men í grundini er tað eitt fulltíðararbeiði, sigur Sólrún Jacobæus.

Foreldrarætturin

Eftir sendingina vóru røddir frammi í donsku fjølmiðunum, sum søgdu, at ov stór atlit verða tikið til foreldrini heldur enn barnið, og tí er tvingsilsadopsjón einasti útvegurin.

– Í førunum sum vit søu í sjónvarpssendingini vildi eg eisini mælt til, at barnið varð adopterað burtur – í øllum førum tikið við tvang. Tí so fekk barnið frið og tvey foreldur. Men hetta eru ógvuliga trupul viðurskipti, tí foreldrarætturin er so sterkur. Tað eru foreldrini, sum „eiga“ barnið.

Spurningurin er, hvat vit enda, um vit byrja at pilka við foreldrarættin. Men tað syrgiliga er, at tað eru børnini sum gjalda prísan. Alt ov nógv atlit verða tikið til foreldrini, og eisini í Føroyum missa vit nokur børn niður ímillum, tí atlit verða heldur tikið til foreldrini enn barnið. Mær vitandi er einki barn tikið við tvingsli frá foreldrunum. Spurningurin, sum vit eiga at seta okkum er, um vit eru foreldraværnd ella barnaværnd. Ikki tí, tað er ikki lætt hjá barnaværndunum í Føroyum at arbeida, tí fólkini eru ikki skúláð til uppgávuna. Men eru tey yvirhøvur før fyri at meta um viðurskiptini soleiðis at tey siggia tekin um vanrøkt.

Ein loysn kundi verið, at vit høvdu eina professiónella barnaværnd í Føroyum, sum so hevði kontaktpersónar, sum eru skúláðir til endamálið, úti um landið.

– Flestu børnini, ið koma á Barnaheimið, eru um 10-12 ára gomul, og tá hava tey livað í eini familju alt teirra lív, sum eingin hevur sett spurnartekin við. Vit

undra okkum mangan á, at einki er hent fyrr enn vit siggia børnini her. Stóðan hjá børnum, sum koma á Barnaheimið er ógvuliga ymisk, summi eru betri fyrri og onnur eru ógvuliga illa fyrri. Hinvegin siggia vit eisini dømi um, at tey sum hava búið á barnaheiminum koma væl fyrri úti í samfelagnum seinni. Her fáa tey góðar upplivingar, trygg-leika, fasta rutinu og øll hava tvey fólk, sum eru „teirra“. Børn eru eisini ymisk í at taka ímóti, tí alt velst um, hvat tey hava upplivað, áðrenn tey verða lofstað.

Er sosiala trygdarnetið í Føroyum nóg gott at lofta vanrøktum børnum?

– Allir liðirnir eru ov veikir, allir, ið á onkran hátt hava samband við barnið, líka frá jafarmóðir, kommunulekna, føðideild, heilsusystir, dagstovni til skúla, lærarar, pedagogar og skúlalekna. Vit siggia í fleiri førum, at svikin børn fara ígjøgnum allar hesar liðirnar uttan at nakað hendir.

– Vit tosa um loysing ella samband, hvussu nógv skal fiskast ella ikki, men hvussu fólk hava tað í okkara landi glíðir niður ímillum og verður als ikki raðfest hóast tað er tað dýrabarasta vit eiga.

Sært tá børn, sum hóast trupul kor koma væl fyrri í samfelagnum?

– Ja, tað geri eg og tey geva mær vón um, at tað loysir seg at arbeida fyri tey. Men tað eru sósíalsøgnarar, sigur Sólrún Jacobæus at enda.